

Maryse Condé

Ultimii regi magi

Traducere din limba franceză și note
de Alexandra Cozmolici

POLIROM
2023

Colecția BIBLIOTECA POLIROM este coordonată de Dan Croitoru.

**Liberté
Créativité
Diversité**

Acest volum, publicat în cadrul Programului de sprijinire a publicării „Nicolae Iorga”, a beneficiat de susținerea Ambasadei Franței în România și a Institutului Francez din România.

Maryse Condé, *Les derniers rois mages*

Copyright © Éditions Mercure de France, 1992
All rights reserved

© 2023 by Editura POLIROM, pentru traducerea în limba română

Această carte este protejată prin copyright. Reproducerea integrală sau parțială, multiplicarea prin orice mijloace și sub orice formă, cum ar fi xeroxarea, scanarea, transpunerea în format electronic sau audio, punerea la dispoziția publică, inclusiv prin internet sau prin rețele de calculatoare, stocarea permanentă sau temporară pe dispozitive sau sisteme cu posibilitatea recuperării informațiilor, cu scop comercial sau gratuit, precum și alte fapte similare săvârșite fără permisiunea scrisă a deținătorului copyrightului reprezintă o încălcare a legislației cu privire la protecția proprietății intelectuale și se pedepsesc penal și/sau civil în conformitate cu legile în vigoare.

Pe copertă: © Afroto/Dreamstime.com

www.polirom.ro

Editura POLIROM

Iași, B-dul Carol I nr. 4; P.O. BOX 266, 700505

București, Splaiul Unirii nr. 6, bl. B3A,

sc. 1, et. 1, sector 4, 040031, O.P. 53

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României:

CONDÉ, MARYSE

Ultimii regi magi / Maryse Condé; trad. din lb. franceză și note de Alexandra Cozmolici. – Iași: Polirom, 2023

ISBN: 978-973-46-9345-0

I. Cozmolici, Alexandra (trad.; note)

821.133.1

Printed in ROMANIA

Cuprins

I

Caietele lui Djéré. Numărul unu73

Caietele lui Djéré. Numărul trei 127

II

Caietele lui Djéré. Numărul șapte..... 203

Maryse Condé

Ultimii regi magi

Traducere din limba franceză și note
de Alexandra Cozmolici

POLIROM
2023

Or, Ahanhanzo era fratele lui, dispărut în circumstanțe misterioase cu ani în urmă. Se zvonea chiar că el își tocmise vrăjitoarele și-i trimisese variolă ca să-i ia locul la tron.

Înspăimântată, Abuta a lăsat evantaiul deoparte și-a fugit s-o caute pe Fadjo, care fuma liniștită o pipă mică în cabină...

Încetul cu încetul, pe durata călătoriei, și-a dat seama toată lumea că bătrânul uitase că viața lui se apropia de sfârșit; că nu mai era decât un prizonier, un moșneag fără patrie, legănat încolo și-ncoace pe valurile oceanului; dar se credea din nou Kondo Rechinul¹, al nouălea fiu al tatălui său, privind cum răsare viitorul. Așezat cu picioarele încrucișate în cușeta lui, număra darurile imaginare pe care francezii le-ar fi adus pentru a-l cinsti: un coif de cavaler cu pene verzi, un ochean marinăresc, mătăsurei, catifele, o cutie muzicală, lăzi cu băuturi, un iatagan cu teacă rubinie. Vorbea de bătălii pe care le purtase alături de tatăl său; mai ales despre cea de la Abeokuta, la finalul căreia ar fi fost eliminați patru mii de prizonieri. Povestea cum reușise să scape de vicleniile uneia dintre mamele Panterei, care-l ura. Se enerva când își aducea aminte de Juliano de Souza, un lacheu al portughezilor care ar fi încercat să profite de tatăl său. Pe măsură ce zilele călătoriei se scurgeau, se afunda din ce în ce mai mult în trecutul lui și, când pachebotul a ajuns la cheiul din Alger, nu mai era decât un copilăș abia ieșit din pântecul lui Mehotu.

Pe-atunci se rătăcea prin labirintul de curți ale palatului. Bea apă rece din ulcele de lut puse în colțurile încăperilor ca să potolească setea spiritelor. Câteodată se suia călare pe curcubeu și ajungea nu departe de reședința tatălui său, unde *bokonos* stăteau aplecați în fiecare zi peste plăcile rotunde în

1. Kondo, numele regelui din Dahomey, schimbat după ascensiunea la tron. Având ca emblemă rechinul, a fost supranumit și „regele rechin“, mai ales în lupta împotriva coloniștilor francezi.

care ghiceau viitorul. Odată nimerise în plină ședință de consiliu și fusese condus afară de miniștrii încruntați. De la cea mai fragedă vârstă, știa că nu trebuie să meargă mai departe de capătul curcubeului, unde *daadaa* își dormeau somnul etern în colibele lor de perle. Nu-i era frică de capetele tăiate și uscate care ornau zidurile palatului, atât de înalte, că întuneceau cerul. Știa că cei care aleseseră să moară în felul ăla îl protejau din locul în care erau. Visa să iasă din palat ca să descifreze basoreliefurile pe care o mulțime de servitori regali le pictau cu vopsele vegetale. Dar eunucii păzeau toate porțile. Pătratul acela inaccesibil de lumină simboliza libertatea.

Călătoria de la Marsilia la Alger fusese anevoioasă. Coloniștii care mergeau să ia în posesie hectare întregi de pământ în Hodna, în sudul Oranului și în Mzab le aruncaseră în față tot felul de vorbe rasiste, spunându-le „canibali“ și „negri împuțiți“. Ceea ce o speriasă atât de tare pe prințesa Kpotasse, încât crezuseră c-o să-și găsească sfârșitul pe mare. Într-un final, au început să se zărească coastele arse de sare și soare ale Algeriei.

La Blida, vila care fusese repartizată bătrânului și familiei lui și în fața căreia se plimbau încolo și înapoi trei gărzi arabe cu fes pe cap aparținuse unui înalt demnitar musulman, căruia administrația franceză tocmai îi confiscase bunurile fiindcă se opusese codului indigenatului¹. Era o casă somptuoasă ascunsă de o grădină cu mimoze și leandri. În centru era o curte dreptunghiulară în mijlocul căreia lucea apa dintr-un bazin. Iar de jur împrejur avea o galerie cu bolți și colonade deasupra căreia se aflau o duzină de încăperi. Era compusă din două clădiri legate printr-un zid înalt și situate la fiecare din cele două capete ale grădinii dreptunghiulare. Una din

1. *Code de l'indigénat*, legi și reglementări fluctuante și discriminatorii impuse de coloniștii francezi populației din teritoriile ocupate.

încăperi adăpostea o bibliotecă ticsită cu cărți din secolul al XII-lea, un minbar din secolul al IX-lea, un astrolab din secolul al XI-lea în piele de gazelă și cufere de portocal cu incrustații de fildeș. În curte, o presă de măslina le intriga foarte tare pe soțiile Panterei, care nu reușeau să-și dea seama la ce folosește.

Ouanilo, care ura Fort-de-France, așteptase mult întoarcerea pe pământ african. Plânsese când aflase ce distanță îl despărțea de Abomey și de sărutările mamei lui, pe care n-o mai văzuse de aproape șapte ani. Ieșea din copilărie cu durere în suflet, iar nedreptatea care i se făcuse tatălui său îl revolta. Lucrurile pe care le vedea în Algeria l-au adus, în cele din urmă, la disperare și visa să devină avocat pentru a îndrepta inechitățile la care albi îi supuneau neîncetat pe oamenii cu pielea oacheșă și neagră.

Pe parcursul exilului algerian, mintea bătrânului era deja departe. Uneori se credea în Kutome, bând și mâncând cu *daadaa*. Alteori i se părea că s-a întors în Martinica și retrăia momente din viața lui de acolo.

În ultima perioadă petrecută în Martinica fusese îngrijit de doctorul Arsonot, un mulatru bătrân cu mâini delicate, foarte interesat de istoria Africii. Așa citise numeroase relatări ale exploratorilor, în special pe-ale lui Sir Richard Burton și ale doctorului Répin, chirurg în Marina Imperială, care descriau puternicul regat din Abomey, pierdut în inima pădurii înalte. Imaginația îi fusese aprinsă mai ales de amazoane, trupa de elită formată din trei mii de femei înarmate cu arcuri și săgeți, și decupase gravuri cu ele din *Journal de voyages* și din suplimentul ilustrat al *Petit Parisien*. Nu era prea impresionat de poveștile cu sacrificii umane, capete și sânge, nevăzând în ele decât niște fantezii morbide ale jurnaliștilor. Spre deosebire de cei care nu se sfiau să-l numească „sălbatic“ sau „canibal“, el credea că bătrânul este un conducător adevărat,

un rege în toată regula, la fel de legitim cum fusese și cel de la palatul Versailles cândva. Așa că s-a apucat să redacteze un memoriu către președintele francez, atrăgându-i atenția asupra situației tragice a proscrisului. Încheia spunând că suveranul are o suferință, *lenbe*, dor de țară, de care nu e chip să se lecuiască decât într-un singur fel.

A așteptat trei luni, șase luni, dar memoriul a rămas fără răspuns. Cum strămoșul era din ce în ce mai slăbit, și-a spus că, dacă nu vor să-l vadă murind, trebuie să-l distreze cumva, să-l scoată la plimbare. Așa a hotărât să-l ducă în excursie la Saint-Pierre, de unde se trăgea familia Arsonot.

Strămoșului i-a luat multă vreme să se hotărască. Nu-și putea învinge frica și tabuurile. Ce-aveau să facă *daadaa* văzându-l călătorind pe mare, de data asta din proprie voință? Nu constrâns și silit de francezi!

Până la urmă s-a lăsat înduplecat de reginele sale, de prințul Ouanilo și prințesa Kpotasse, care se plictiseau de moarte la Fort-de-France...

La șase dimineața s-au îndreptat spre port cu toții, șirul fiind închis de strămoș, cu pipa lui de argint în colțul gurii și mergând sub umbrela de soare pe care i-o ținea regina Fado. Bucuroși, copiii alergau cât îi țineau picioarele, în ciuda atenționărilor prințului Adandean. Nu s-au oprit decât atunci când au ajuns pe cheiuri. Acolo, Ouanilo, căruia bucuria îi pierise, s-a uitat cu deznădejde la vasele aparținând *Compagnie générale transatlantique*, venite de la Nantes, Bordeaux, Le Havre, Marsilia, fără să-l poată duce vreunul înapoi în Africa. „Cărbunăresele“, etalându-și picioarele drepte ca niște trunchiuri de palmier, cu coșurile în echilibru pe cap, umpleau deja calele pacheboturilor, pe când spălătoresele, primenite și pline de bijuterii, aduceau înapoi în *trays*¹ mari rufăria

1. „Tăvi“ (eng.).

pasagerilor pe care o albiseră ca bumbacul. Toată lumea s-a așezat pe unde-a apucat în vaporul companiei Girard. Călătorul Lafcadio Hearn¹ zicea că Saint-Pierre e „cel mai curios, cel mai amuzant, și totuși, cel mai frumos oraș din Antilele Franceze“. Alții spun că era și cel mai activ port din Caraibe, că nici Willemstadt, din Curaçao, nici Havana, din Cuba, nici Port of Spain, din Trinidad, nici chiar Caracas, din Venezuela nu se comparau cu el. Doctorul Arsonot nu mai putea de bucurie la gândul că o să-i arate strămoșului cartierul Mouillage și debarcaderul din Place Bertin cu stolurile lui de porumbei albi; fortul și casa Perinelle, construită pe locul unei vechi mănăstiri iezuite din secolul al XVIII-lea; biserica Notre-Dame-du-Bon-Port; piața de fier, feluritele *calles*² și mai ales rue Monte-au-Ciel, ale cărei optzeci și patru de trepte urcau pieptiș pe dealuri; fântânile cu stropii lor de apă argintie; fațadele cu ferestre fără tocuri sau geamuri, acoperite de obloane de lemn și de zinc, vopsite în galben pal. Spera că vor petrece câteva ore și în grădina botanică, unde veneau călători din toate colțurile lumii pentru a admira plantele aduse din India, China, Brazilia sau Guyana. Oamenii încă-și aminteau petrecerea pe care guvernatorul o dăduse acolo spre marea încântare

-
1. Lafcadio Hearn (1850-1904), fiul unui chirurg irlandez din armata britanică și al unei grecoaiice, s-a născut în Grecia, pe insula Lefkada. La nouăsprezece ani s-a stabilit în SUA, iar mai târziu, în 1890, în Japonia, unde s-a căsătorit și și-a petrecut restul vieții, predând limba și literatura engleză și scriind despre țara sa adoptivă pentru *Kōbe Chronicle*. În 1895 a devenit cetățean japonez, primind numele Koizumi Yakumo. În perioada în care a fost corespondent pentru Compania Indiilor de Vest a scris două volume, *Youma, the Story of a West-Indian Slave* (1889) și *Two Years in the French West Indies* (1890).
 2. „Străzi“ (sp.).

a prințului Alfred al Angliei, unul dintre copiii mai mici ai reginei Victoria.

Era sezonul în care urmau să înflorească trandafirii de Caracas. Dar nu se gândise nimeni la curiozitatea localnicilor. Încă din ajun, se răspândise cine știe cum vestea că strămoșul avea să vină la Saint-Pierre. Așa că, dis-de-dimineată, mulțimea luase portul cu asalt, împiedicând descărcarea bagajelor, a butoaielor cu cod sărat și a baricurilor de vin. Erau până și o droaie de elevi, scăpați de la liceul din apropiere, pe care-i recunoșteai după uniformă: sacou și cravată neagră, vestă și pălărie de pai. Nepricepând nimic din agitația aceea, niște copii zdrențăroși înălțau zmeiele lor ca niște păsări deasupra tuturor. Niște puștani deșirați profitau de ocazie ca să țipe titlurile ziarelor pe un ton înspăimântător: *Les Antilles*, *Les Colonies*, *L'Opinion*. Întârziații dădeau năvală de pe rue Victor-Hugo, rue d'Orléans și Abbé-Grégoire. Asemenea mobilizare nu se mai pomenise decât de Mardi Gras.

Oamenii aveau păreri împărțite. Unii erau puși pe harță.

— Rege african? Hai că asta-i bună!

Unii erau curioși.

— Cum o fi arătând regele ăsta african?

Unii erau mândri.

— Un negru rege! Și au ales Martinica noastră amărâtă ca închisoare pentru el! Ce onoare pe capul nostru!

În fine, altora le era sincer milă de el.

— *Po guiab!*¹ Atât de departe de țara lui! Pare că nici nu știe franceză!

În jur de ora nouă și jumătate dimineța, un urlat la unison a ieșit din gura tuturor:

— *Bato la ka rivé!*²

1. „Bietul amărât!“ (n.a) (creolă).

2. „Vine vaporul!“ (n.a) (creolă).